

80-81

BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI

NICULAE FILIMON

Ciocolii Vechi și Noi

SAU

**Ce naște din pisică
șoareci mănâncă**

Editura Librăriei LEON ALCALAY

București, Calea Victoriei, 37

Prețul 60 bani

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

NICULAE FILIMON

CIOCOII VECHI ȘI NOI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘOARECI MĂNÂNCĂ

III

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI LEON ALCALAY

No. 37, Calea Victoriei, No. 37

1909

CIOCOII VECHI ȘI NOI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘOARECI MĂNÂNCĂ

III

CAPITOLUL XXIX

Un suflet nobil

La extremitatea despre miază-noapte a mahalalei Oțetarilor, erà pe timpii lui Caragea o uliță înfundată, strîmtă și neîncetat plină de noroi. În acea uliță se aflau mai multe căsuțe învelite cu trestie, în care locuiau numai sacagi și caruțași. În mijlocul acestor bordeie mizerabile erà o casă, care prin arhitectura ei de ordin otoman și prin mica grădină compusă din arbori

roditori și flori, atrăgea foarte mult băgara de seamă a trecătorilor.

Curtea acestei case era îngrădită cu uluci de stejjar ascuțite la vârf și foarte înalte, iar în partea despre fațada uliței, avea parmaclăcuri cioplite și așezate cu mare gust. În mijlocul îngrădirii era o poartă cu două canaturi, învelită cu streășină de uluci mărunțele, ca să o apere de stricăciunea ploilor. În vârful acelu înveliș erau doi căpriori în formă de sceptru, având fiecare la extremitatea de sus un cocoș lucrat în lemn foarte gros, iar pe fațada stâlpilor erau sculptați doi șerpi ținând câte un măr în gură.

Casa era de zid, cu un singur etaj și împărțită în două camere și un pridvor. Învelitoarea ei era de olane, iar la cele două puncturi unde se unesc doliile, avea câte o bășică de pământ smălțuită cu vârful în formă de pasăre.

Ușa principală ce conducea în lăntul casei era compusă din mai multe bucăți de lemn lustruite cu rândeaua și legate de căptușala principală prin cuie de fier alb cu capetele rotunde și lustruite.

Lângă pridvor era o grădiniță formată din câteva vițe legate în formă de boltă, un corcoduș, doi zarzări și câțiva piersici, printre care erau câteva brazde despărțite

intre dânselle de bucăți mici de cărămizi foarte frumos așezate. Aceste brazde erau pline de garoafe sălbatice, ochiul bouului, și limba mieluşelului¹⁾; iar pe lângă îngrădirea de trestie a micii grădini și pe prispa casei erau așezate o mulțime de oale cu maghiranuri, indrușaimi și alte flori scumpe de pe atunci. În unul din colțurile curții era un puț cu roată lângă care se formase un lac de apă ce servea de scaldătoare câtorva rațe românești și leșești.

Interiorul casei era astfel aranjat: una din cele două camere servea drept cămară pentru conservarea proviziunilor, iar cea de a doua, destinată pentru locuință, era pardosită (pavată) cu cărămizi vopsite cu vopsea roșie și avea două paturi turcești acoperite cu saltele, perne și macaturi de cit. Aproape de ferestre era o masă de brad acoperită cu o pânză albă cu marginile de borangic galben, pe care erau puse câteva cărți una peste alta, hârtie de scris și o pereche de călimări de alamă; iar sub această masă se vedeau un ișlic învelit în hârtie groasă, o pereche de cisme turcești de saftian roșu și o strachină cu ouă.

1) Nume de flori ce se cultivau pe atunci și chiar acum prin grădinele meseriașilor.

Pe peretele despre răsărit erau două icoane așezate pe o bucată de ștofă. Lângă dânsule se află o sticlută cu aghiazmă, un mănuchi (bucuet) de busuioc uscat și câteva spice de grâu ; iar în fața acestor obiecte de devoțiune, eră spânzurată o candelă ce ardea neîncetat dând o lumina slabă și melancolică. Tavanul acestei camere eră de grinzi și uluci de stejar frumos lucrate. Lângă un alt perete și cam aproape de tavan, eră o culme pe care stăteau atârinate : un anteriu, o giubea blănită, niște ciacșiri de șal roșu și câteva rochi. Osebit de aceste mobile ce indicăm, mai eră în această cameră o ladă de Brășov, câteva urcioare cu apă de băut și o sobă oarbă, d'asupra căreia eră pusă o tavă cu tacămul dulceaței și cafelei ; iar în liridele de jos se vedeau câteva gheme de lână și o donicioară cu fuse.

În unul din cele patru paturi zăcea un om ca de patruzeci de ani, dar care după sbârciturile feței și perii capului cei cărunți, semănă să fie de o etate mult mai înaintată. Acest nenorocit aveă capul rezemat de o pernă și părea adâncit într'un somn foarte greu.

Lângă pat ședeă o femeie bătrână, care se îndeletniceă făcând colțișori și bibiluri de mătase la piepții și mânecile unei că-

măși, ațintind din când în când ochii asupra suferindului.

Eră pe la două ore din noapte. Tristul cadru ce puserăm înaintea lectorilor noștri, fiind luminat numai de palida lumină a candelii devenea mult mai atingător și mai interesant. În momentul însă când bătrâna se silea să alimenteze slaba lumină a candelii ca să poată lucra mai cu spor, se auzi câteva lovituri în poarta curții. Bătrâna se duse sa deschiză, și după câteva momente se întoarse împreună cu un june frumos, bine îmbrăcat și cu ochii plini de o bunătate îngerească.

— Doarme? zise străinul, adresându-se către bătrână.

— Abia dete Dumnezeu de adormi, că n'a închis ochii de trei nopți.

— Din ce pricină?

Apoi de, mamă, știu și eu?

Și ce a făcut în acel timp de nedormire?

— Ce face totdeauna: se posomorăște, strigă, își rupe hainele după dânsul, apoi pare că se liniștește, dar de odată sare tremurând și îmi zice: „Ascunde-mă! scapă-mă de acești ticăloși, ce voesc să mă omoare!

— Și de cine se teme el? Ce i se nălucește?

— O mie de bazagonii, mamă, dar aceea ce'l face să se înfurieze și mai mult, este aducerea aminte despre un vâtaf de curte și o țiiitoare a sa, cari i-a mâncat averea și l-a lăsat pe drumuri.

— Aș dori să știu, buna mea bătrână, dacă vine cineva să-l vază, sau să-l ajute cu ceva.

— Nimeni, boierule.

— Dar bine, cine-i plătește chiria casei, mâncarea, căutarea și celelalte ?

— Toate acestea le-am întâmpinat singură până la un timp, dar tocmai când sfârșisem de cheltuială și mă duceam în târg ca să-mi vânz maloleaua, un boier tânăr ca dumneata, mă luă la cătare, apoi apropiindu-se de mine, îmi zise :

— Nu cumva ești dumneata baba Iana spitalagioaica ?

— Eu sunt, boierule, îi răspunsei.

— În ce mahala locuiești ?

— În Oțetari.

— În ulița înfundată, nu este așa ?

— În tocmai precum zici, boierule.

— Vino dar după mine, zise el. Eu îl urmai până la o boltă de lipscănie, unde intrând împreună cu mine, zise stăpânului boltei : „Dă acestei femei lei una sută, și să urmezi astfel pe fiecare lună până la o altă poruncă a inea“. Apoi apropiindu-se de mine, îmi zise încet : „Să-l cauți bine

pe bolnavul ce-l ai în casă, căci o să viu câte odată să-l văz“. Șfârșind aceste cuvinte, ieși repede din boltă și se făcù nevăzut...

— Cunoști pe acel june boier ?

— Nu-l cunosc, căci n'am avut timp să-l privesc bine în față; dar oricum va fi, Dumnezeu să-i dea bine și să-l norocească, căci de nu veneà el în ajutorul sârmanului bolnav, numai Dumnezeu știe ce s'ar fi întâmplat.

— Dar bine, bolnavul erà odată bogat, ce s'a făcut starea lui ?

— Am cercetat, mamă, și am aflat că i-a vândut-o datornicii la *Cochii vechi*, și l-a lăsat numai cu hainele de pe dânsul.

— Dar casa lui?... acea casă îmbelșugată?...

— Tot s'a vândut.

— Și cine au fost acei nelegiuți care au cutezat să lase pe drumuri pe un om cu mințile răiăcite și străin în această țară ?

— Apoi de, mamă, mai știi și eu?... Lumea vorbește multe.

— Și ce zice lumea ?

— Zice că el a avut o țiitoare, și oă ea s'a unit ou vătaful lui de curte, și i-a mâncat toată averea.

— Țicăloșii și nemernicii !... Dar am auzit

vorbindu-se și despre un bogasier... lipscan... ceva cam așa.

— Il cunose și pe acel ticălos, e bun de pus în țeapă.

— Da de ce?

Fiindcă m'a lăsat pe drumuri. Strănușesem și eu în tinerețe câteva părăluțe ca să am la bătrânețe, știi povestea vorbiți: „bani albi de zile negre“ și el mi i-a mâncat, mânca-l'ar coțofenele.

— Și cum ți i-a mâncat, ia spune-mi?

— A făcut *moflusaluc* mincinos și m'a lăsat pe drumuri, nu l-ar mai lăsa dela inimă.

— Dar bine, n'ai dat jalbă la stăpânire?

— Ba am dat, da'l-ar prin târg cu nasu tăiat.

— Și ce ai ales?

— Mai nimic, mamă; din două muișoare de lei, m'am ales numai cu două sute, din care mi-a oprit și havaetul judecăței.

— Ia spune-mi, cum îl chiamă pe acel hoț de streang?

— Costea.

— O fi Costea chiorul, bogasierul?

— El este, mamă.

Tânărul căzù într'o adâncă întristare, apoi după ce aruncă o privire asupra bolnavului, zise în sine; «Unul zace în pat lipsit de

«minte și sărac, celălalt moflus mincinos
«și gata a merge la ocnă pe toată viața,
«numai cel de-al treilea, și cel mai rău
«din toți, se bucură încă de roadele nele-
«giuirilor sale ; puțin însă și voi auzi și
«de numele lui !»

Pe când străinul se află absorbit în aceste triste gândiri, bolnavul începù a țipà și a gesticulà din mâini strigând cu glas răgușit și tremurător : „Lăsați-mă nelegiuitilor ! Nu vă e de ajuns că m'ați sărăcit ? «Voiți acum să'mi luați și viața ?” Apoi deschizând ochii săi înflăcărați de mânie, începù a lovì cu pumnii păreții casei, crezând că lovește acele umbre imaginare ; iar după aceea începù a strigà : «Luați de lângă mine această muiere des-«frânată, căci privirile ei mă îngheață ! «Nu vedeți voi' că ea voiește să mă su-«grume cu prefăcutele ei îmbrățișări ?

— Liniștește-te boierule, zise străinul sărind de pe scaun și alergând către bolnav ca să'i dea ajutorul necesar în acele teribile momente.

— Dați-mi un pahar de apă să'mi răcoresc pieptul, zise nenorocitul bolnav cu vocea mai de tot stinsă, și zdrobită de oboseala agoniei.

Apa cea rece cu care fu adăpat și stropit bolnavul, produse un mare efect.

El deschise ochii și îi ațintî asupra făcătorului său de bine, apoi lăsând să curgă dintr'ânsii două șiroaie de lacrimi, zise cu glas liniștit dar întrerupt de suspine :

— Tu aici !... Tu la capul meu ! Dar acesta este locul lui Dinu pe care l-am procopsit, iar nu al tău pe care te-am isgonit fără milă din curtea mea !

Tânărul luă cu transport mâna suferindului și udând-o cu lacrimi și sărutări, zise :

— Am voit, stăpâne, să te scap din mâna acelor tâlhari, dar D-zeu nu mi-a ajutat.

— Iar eu, ticălosul, drept mulțumire pentru binele ce voiai să'mi faci, te-am scos cu urgie din curtea mea.

Cât ținù această scenă atingătoare, bătrâna stete în picioare privind cu băgare de seamă trăsurile feței și glasul streinului, apoi se apropie de patul bolnavului și îi zise cu o privire plină de uimire :

— Stăpâne ! Acest june atât de milostiv și cu inimă bună, este boierul cel necunoscut, care de atâta timp ne dă mijloace de viațuire ; bănuelile mele nu mă amăgeau, acum îl cunosc cu desăvârșire : este grămăticul marelui Ban C***, este Serdarul Gheorghe, zaraful Visteriei. Să îngenuchem înaintea acestui înger și să'i mulțumim pentru mila ce a arătat către noi.

Necunoscutul, văzându-se descoperit, și nevoind să stea cu fața la o scenă ce'i atin-

gea modestia, eși din casă cu repeziciune și se duse la ale sale.

Buna bătrână nu se amăgea de loc în aprecierile sale.

Persoana cea misterioasă era în adevăr Gheorghe Serdarul, acel june plin de virtute, care părăsi casa Banului C. . . și își sacrifică arzătorul amor ce avea pentru fica acelui boer, numai ca să nu răsplătească rău bine-facerile ce primise de la dânsul.

El se refugiase în Moldova, crezând că schimbarea aerului, privirea frumoșilor munți din acea țară și deosebirea obiceiurilor vor stinge cu încetul flăcările amorului ce'i ardea pieptul și inima.

Ajungând dar în capitala Moldovei se înfățișă înaintea lui Mihai Vodă Șuțu, care din puținele cuvinte ce schimbă cu dânsul descoperind rarele lui calități, și profunda cunostință ce avea despre limba elinească, îi oferì postul de secretar particular al său.

Junele primì această cinste domnească, sperând că priu ocupație își va micșora suferințele, dar se amăgea ; căci marea încredere ce din zi în zi îi arată principele, onorurile ce primea de la boerimea Moldovenească, caftanul de mare Comis și darurile domnești cele bogate, în loc să'i micșoreze suferințele, din contră i le mărea mai mult.

În fine părăsi Moldova și se întoarse iarăși în București, dar aici aveâ să întâmpine noi loviri : Maria, fata Banului C. zdrobită și dânsa de patima amorului, căzuse la o boală care îi amenința viața. Bătrânul ei părinte, văzând acest rău care voia să-i răpească comoara fericirii sale, se sfătui cu cei mai învățați doctori după acei timpi, și după povața lor se strămută la una din moșiile sale de munte.

Gheorghe aflând despre toate amănunțele acestei împrejurări și necutezând să se înfățișeze înaintea Banului, nici să vestească pe Maria despre sosirea sa, căzută într'o adâncă melancolie, care negreșit l-ar fi târât la mormânt, dacă schimbarea epocii nu aducea cu sine o mare schimbare în pozițiunea sa.

Singura mângâiere ce-i mai rămăsese după atâtea nenorociri, eră de a contempla din depărtare chioșcul din grădina Banului, acel local în care văzuse pentru prima oară soarele trecutei sale fericiri, și a face bine celor nenorociți. El dar aflase jalnica stare în care adusesese Păturică pe Comisul Andronake Tuzluc, vechiul său stăpân, și îl ajută în secret.

CAPITOLUL XXX

Lagărul de la Cotroceni și trădarea

Tudor Vladimirescu, luând știre că Ipsilante a intrat în țară, își împărți oștirea în două părți : dintr'una formă mici garnizoane pentru apărarea mănăstirilor din Valahia mică, în care își aveà depuse proviziunile necesare pentru hrana oștirea; iar cu o parte compusă din șase mii de panduri aleși și două mii cinci sute de arnăuți comandați de Macedonski și Prodan, luă calea către București, și se așeză în mănăstirea Cotroceni, și pe câmpia dimprejurul ei, formând din această localitate un lagăr fortificat, din care observă mișcările lui Ipsilante, pe boieri și politica turcească.

După regulile stabilite de acest căpitan, intrarea în lagăr a oamenilor particulari nu era poprită nici ziua nici noaptea, dacă ei cunoșteau cuvântul de ordin.

Dinu Păturică, profitând de această neîngrijire, încă de la sosirea lui Tudor, vizită neîncetat lagărul, și prin manierele lui insinuatoare, dobândi amicia și încrederea tuturor căpitanilor armatei, și chiar pe a lui Tudor.

Așfel stă lucrurile cu câteva zile înaintea

întrevedereî lui Păturică cu Ipsilante, în care se stabilî vînzarea liberatorului României.

A treia zi după încheierea acestui pact infam, pe la două ore turceşti din noapte, Păturică încinse iataganul, puse două pistoale la brâu şi alte două la ciochina şelei, apoi încălecă pe un armăsar şi luă drumul către Cotroceni urmat de un arnăut arniat cu o *şişinea* boşnegească.

Eră pe la 20 Martie, timpul cel mai nestatornic al climei noastre: un întunec des acopereă faţa cerului, vîntul austru sufla cîr repeziciune, glasul pasărilor de noapte unit cu freamătul sinistru al copacilor, făceau o armonie infernală, iar ploaia ce cădea în torente, complectă acest cadru fioros.

Cei doi călători înfăşuraţi în ipingelile lor îşi urmau călătoria privind acest desordin al naturei cu nepăsarea şi bucuria ce, în linişte, simţiră demonii, când cel a tot putinte deschise zghiaburile adîncului ca să piarză o lume nedemnă de amoarea şi intenţiunea sa. Dar când ajunseră în dreptul caselor lui Buluc-Başa Giafer, Păturică zise tovarăşului său de călătorie:

— Să fie oare adevărat tot ce 'mi-ai spus?
Răspunde !...

— Precum mă vezi şi te vād, cocoane Dinule.

— Nu mă minţi tu oare?

— Îți jur pe Dunnezeu și pe sfântul Gheorghe ajutătorul meu.

Ciocoiul mulțumit pe acest jurământ, ce totdeauna e sacru pentru hoți și bigoți, înaintă conversațiunea :

— Ia mai spune'mi încă odată, câte spargeri de case s'au făcut ?

— Șapte, stăpâne.

— În ce mahalale ?

— La Biserica Albă din Postăvari și la Spirea din deal.

— Jaful a fost mare ?

— S'a luat peste tot ca la două sute mii lei afară de argintării și borfe.

— Câte femei s'au siluit ?

— Zece, dintre care două au murit neputând suferi până în sfârșit caznele arnăuților și ale pandurilor.

— Dar uciderile cum au mers ?

— Trei cârciumari, doi băcani, și un boiernaș.

— Le știe acestea Domnul Tudor ?

— Nu numai că le știe, dar a și spânzurat azi dimineață cinci dintre cei ce au săvârșit aceste fapte.

— Spui adevărul ?

— Adevărul, stăpâne ; și dacă nu mă crezi, poți să'i vezi cu ochii, căci sunt spânzurați în grădina Brâncoveanului, și acea grădină este în drumul nostru.

— Să mergem dar să vedem.

Păturică își îndreptă calul către grădina Brâncoveanului urmat de complicele său, intră într'însa și merse cu curagiu până dinaintea unei fântâni ocolită de sălcii, apoi se opri în loc și privi cu sângele cel mai rece nefericitele victime ale ambițiunei sale.

— Acum crezi, cocoane Dinule? zise arnăutul.

— Da, răspunse Dinu; aș dori însă să știu prin ce mijloace ai săvârșit această mare faptă?

— Foarte lesne cocoane.

— Cum?

— M'am strecurat în ordia (lagărul) pandurilor cu meșteșug, le-am spus că sunt dintre mavroforii lui Ipsilant; ei au început să mă întrebe despre multe, după obiceiul ostașilor. Atunci am început și eu să laud pe Ipsilant, și să'l ridic până la cer; le-am spus că avem câte treizeci de lei pe lună și tain îmbelșugat de carne, pâine și vin. Bieții olteni, auzind aceste laude, rămaseră cu gurile căscate. Le-am mai spus că ostașii lui Ipsilant sparg biserici, necinstesø femeii și Ipsilant se prefăce că nu știe nimic, «și astfel precum vă spui, le ziceam eu, nu e nefer în oștirea noastră care să nu aibă câte un pungoi plin cu mahmudele și dodecari!» După ce le înșirai verzi și uscate, luai

vreo doisprezece dintre ei și mă pusei pe băutură, apoi către seară mai veniră alți douăzeci și plecarăm împreună după jafuri; iar după ce s'a săvârșit toate nelegiuirile, silniciile și omorurile ce ți le-am povestit m'am dus la căpitanul Oarcă și 'i-am spus tot ce se petrecuse; el a spus lui Domnul Tudor, și celelalte le văzurăm amândoi.

— Bravo, Năstase, ești un mare om.

Intrevorbirea acestor doi tâlhari putea să urmeze mai departe dar fu întreruptă de vocea santinelor, ce păzeau prima rază a lagărului.

— Starăți mare, strigară pandurii olteni văzând pe Păturică și pe sluga lui. Cuvântul bre! sau vă chitui la pământ ca pe brăbeți.

— Suntem oameni buni voinicilor, zise Păturică voind să se încredințeze despre starea morală a santinelor.

— Cuvântul, înțelegeți voi, sau dăm foc flintelor!... Și deodată cu vorba îndreptară puștele spre dânșii.

— Gorju, răspuse Păturică mulțumit și nemulțumit de curagiul și statornicia oltenilor.

— Pe cine căutați în ordie?

— Pe căpitan Urdăreanu.

— Aide intrați.

Păturică dete scări calului și înaintă în lagăr.

Până ce Păturică va găsi pe căpitan Ur-dăreanu, noi vom atrage băgarea de seamă a lectorilor noștri asupra stărei morale a trupelor lui Tudor Vladimirescu, căci de la moralitatea și disciplina oștirii depinde succesul bătăliilor și cele mai strălucite fapte de arme.

Oștirea lui Tudor, ca toate oștirile de aventurieri, nu avea și nici că putea să aibă acea disciplină riguroasă ce o întâmpinăm în armatele regulate. Disciplina și moralitatea nu se pot stabili în cinci-șase luni, și armata lui Tudor nu avea o vechime mai mare decât aceasta.

Trebuie dar ca Tudor să fie mai puțin aspru cu niște juni ce părăsiseră dulcele vieții liniștite, ca să se lupte pentru liberarea patriei lor, lipsiți de multe ori chiar de hrană și alte necesități ale vieții; el însă servise în armata rusă și moștenise de la dânsa acea asprime fără exemplu, care fu principala cauză a pierderii sale: spargerea unei prăvălii, siluirea unei femei și alte desordine de felul acesta și chiar de mai puțină importanță, asprul căpitan le pedepsea cu decapitarea sau spânzurătoarea; dar aceste cruzimi, în loc să producă efectul dorit, ele aduseră ura între căpetenie și

ostași, iar rezultatul acestei pasiuni deveni funest pentru amândouă părțile ¹⁾).

Suntem în lagăr, să mergem înainte.

Intr'o căsuță de scânduri învelită cu trestie erau patru juni căpitani legați de mult timp printr'un amor de acela ce nu se găsește decât în cadrele militare. Doi dintrinsii fumau, unul citea pe o carte, iar celălalt mângâia un câine de vânat, ce ședeă încolăcit la picioarele sale. Fețele lor erau coprinse de acea întristare profundă, ce vine din meditațiuni dureroase. Tăcerea ce domina în acel locaș, trist întocmai ca inimile celor ce locuiau într'însul, se rupse în fine ; unul din junii ostași zise celorlalți :

— Ei bine tovarăși ce hotărâre luați voi ?

— Dar tu ce hotărâre ai luat ?

— Eu unul nu iscălesc înscrisul, și întâmplă-se orice. s'ar întâmplă.

— Dar bine nu te temi de mânia Domnului Tudor ?

— Nu mă tem de loc, pentru că d'oi iscăli sau n'oi iscăli tot una face.

— De ce ?

— Fiindcă iscălind plătesc cu capul or

¹⁾ Vezi Cioranu pag. 50 și Istoria revoluțiunei elinești de Tricupi și Ioan Filimon.

ee neorândueli vor face pandurii de sub căpetenia mea ; de nu voi iscăli, mai rău, căci Tudor mă va spânzură ca pe un ne-supus !...

— Bine zici tu, mă Ienescule.

— Auzi acolo ! reluă Urdăreanu ce tăcuse pân'aci. Auzi vorbă, să'răspundem noi de faptele neferilor noștri ; dar am văzut oștirea lui Cutusof, oștire împărătească, cu hasna mare de bani, cu zaherele după dânsa, cu doftori, cu spițeri ; și cu toate acestea ostașii spărgeau prăvălii, furau fete și nu li se tăia capul, nici îr puneă în spânzurătoare precum pune Tudor pe neferii noștri, ce nu sunt decât niște copii adunați după cum s'a putut și fără cea mai mică cunoștință despre datoria ostășească.

— Urdăreanu are dreptate, zise Ienescu reluând vorba. Noi n'am descărcat până acum nici o pușcă în vrășmașii țării, și vr-o câte-va sute dintr'ai noștri au căzut jertfă mâniei lui Tudor. Asta este o zaveră tainică împotriva vieței noastre și nimic mai mult. Pentru aceasta ne-am părăsit noi părinții și pacinicile îndeletniciri, ca să ne omoare ca pe niște vite ?

— Ce trebuie dar să facem ? rostiră toți căpitanii deodată, ațintind ochii asupra Ienescului și strângând mânerile iataganelor cu convulsiun

— Să nu iscălim neomenosul înscris ce ni se cere.

— Să nu-l iscălim, repetară tinerii ostași.

— Jurați ?

— Jurăm !

În momentul când cei patru căpitani întorceau fețele spre răsărit și îngenuchiau să jure, o lovitură se auzi în ușa casei.

— Cine este ? întrebă Ienescu punând mâna pe iatagan.

— Oameni buni, răspunse o voce de afară.

— Numele voastre..

— Căpitan Macedonski, Buluc-bașa Prodan și Stolnicul Dinu Păturică.

— Voi sunteți ? întrebă Ienescu deschizând ușa.

— Dar bine, ce faceți voi aci singuri ? întrebară noii veniți ; mă trem că vă sfătuiți ceva împotriva stăpânirii, adaoase Macedonski cu un zâmbet întunecat.

— Eu nu crez una ca aceasta, zise Păturică, silindu-se a da feței sale un aer de încredere.

— Nici eu, adaoase Buluc-bașa Prodan.

— Ia să lăsăm la o parte aceste secături, și să venim la lucrul cel de căpetenie, zise Macedonski, Ia spuneți băieți, cum vi s'au părut omorurile de alaltăieri ?

— Care omoruri? întrebă Păturică prefăcându-se că nu știe nimic despre dânsule.

— Cei doi căpitani și trei panduri spânzurați de Domnul Tudor în sălciile din grădina Brâncoveanului.

— Sărmanii băieți!... Și pentru ce i-a spânzurat?

— Pentru lucru de nimic, pentru că vrea și poate.

— Și fiindcă suntem proști de ne supunem unui gâde, răspunseră cei patru juni căpitani.

— Aveți dreptate copii, zise Macedonski, dar ce o să facem? el este stăpân și noi slugi: trebuie dar să ne supunem.

— Nu este adevărat, căpitane, zise Ienescu înfuriat. Noi ne-am sculat ca să ne luptăm pentru drepturile țării; să ne trimiță dar împotriva turcilor, cari au intrat în țară, ca să murim ca niște viteji, iar nu să ne omoare cu moartea cea mai rușinoasă.

— Căpitan Ienescu are dreptate, zise Păturică văzând intrigile sale reușind pe deplin. Această tiranie nu mai e de suferit, și dacă nu veți lua măsuri, să știți cu hotărîre, că toți câți sunteți aici veți muri în spânzurătoare.

— Așa este! Stolnicul Păturică are mare dreptate, rostî adunarea întreagă.

— Oștirea lui Ipsilant, pe ori unde trece, arde și jefuiește, și cu toate acestea, Ipsilant n'a spânzurat nici un căpitan, nici măcar un nefer până acum, adaoase Păturică.

— Așa este precum zici ; dar ia învață-ne Arhon Ștolnice, ce trebuie să facem, ca să scăpăm de această fiară sălbatecă ?

— Nimic mai mult decât să vă alegeți altă căpetenie.

— Dar bine, noi am jurat să-i fim supuși și credincioși, zise adunarea întregă a căpitanilor.

— Ați jurat, replică Păturică cu un zâmbet plin de amărăciune și dispreț, dar nu știți voi că jurămintele nu sunt decât niște inarafeturi născocite de Domni și căpeteniile noroadelor ca să despoaie și să omoare pe supușii lor mai cu înleznire și fără temere ?

— Ce voiești dar să facem ?

— Faceți ce veți voi ; lăsați pe Tudor să vă taie ca pe vite.

Aceste din urmă cuvinte, fiind pronunțate de Păturică cu un mare dispreț, ascuns sub masca nevinovăției, produse un efect straniu în inimile căpitanilor ; cei mai maturi dintr'înșii erau pentru călcarea jurământului și alegerea altor căpetenii ; junii din contră țineau mult la jurământ, dar

erau de părere să facă o revoluțiune, prin care să silească pe Domnul Tudor a le da garanții solide, pentru încetarea vărsării de sânge pe viitor.

Aceste idei fură discutate cu zgomot mare: partidele începură a se incrimină și a se amenința una pe alta, și poate că ar fi vărsat chiar sânge nevinovat, dacă nu intervenea Păturică, care vedeă în această atitudine zădărnicierea viselor sale celor ambițioase.

— Opriți-vă fraților, zise intrând în mijlocul înfuriaților căpitani. Și unii și alții aveți dreptate dar înțelepciunea cere să alegem un mijloc prin care să putem ajunge la luarea măsurilor de asigurare pentru viitor. Mijlocul acesta îl cunosc numai eu.

— Arată-ni'l și nouă.

— Bucuros, dacă făgăduiți că veți urma povețile mele.

— Făgăduim, ziseră toți de odată.

— Să așteptați șapte zile, și dacă până atunci Tudor nu va mai omori pe nimeni, să ne adunăm iarăși aici și să chibzuim despre cele ce trebuie să facem; iar dacă în cursul acestor zile onorurile vor urma ca în trecut, atunci să părăsiți pe Tudor și să vă alegeți de căpetenii pe Macedonski și pe hagi Prodan. Vă mulțumiți flăcăi, or ba ?

- Ne mulțumim.
- Din toată inima ?
- Din toată inima.

— Atunci dar, faceți amândouă tarafurile câte un înscris și după ce le veți iscăli să mi le dați mie în păstrare, ca după trecerea celor șapte zile, să ne adunăm iarăși aici, ca să pedepsim pe cel ce-și va călca cinstea și iscălitura.

— Să se facă înscrisurile, zise Macedonski, silindu-se să ascunză bucuria ce simțea în inimă.

Inscrisurile se făcură și se deteră în mâna lui Păturică, iar după aceea cheamară doi panduri și-i trimiseră să aducă de mâncare și băutură.

Cina dură mai mult de două ore, și pot încredința pe lectorii noștri, că nu aveă nici cea mai mică asemănare cu cina celor șapte înțelepți ai Elădei ; iar pe la miezul nopții oaspeții își luară rămas bun unii dela alții și se duseră fiecare la locuința sa.

Păturică încălecă pe armăsar și se îndreptă spre București urmat de complicele său. Bucuria lui eră nemărginită din cauză marelui rezultat ce dobândise cu atâta înlesnire.

— Ei Năstase, zise el arnăutului, aruncând câteva priviri în lături ca să se asigu-

reze despre vre-o cursă ce i s'ar fi putut întinde de inamicii săi ; ia spune-mi, cum ți-ai petrecut timpul cât ai lipsit de lângă mine ?

— Bând și mâncând, cocoane, să fie cu iertăciune.

— Și cu cine ai făcut toate acestea ?

— Cu arnăuții lui Buluc-bașa Prodan.

— Ia spune-mi, ce mai zic ei despre mer-sul trebilor ?

— Omorurile de alaltăeri i-a turburat foarte mult cocoane ; unii vor să fugă la Ipsilant, alții la Buluc-bașa Sava, și sunt foarte puțini cei cari voiesc să mai rămâie în ordia lui Tudor ; apoi unde mai pui și blestematele de înscrisuri ce...

— Ce înscrisuri sunt acelea ?

— Domnul Tudor cere înscrisă chezășie dela toți căpitanii, pentru purtarea neferi-lor de sub ascultarea lor.

— Și ei o să dea ?

— Vai de ei de vor da.

— Da de ce ?

— Pentru că mâine seară o să se calce patru case boierești.

— De unde știi tu aceasta ?

— O știu, fiindcă i-am îndemnat eu.

— Aferim Năstase ! dar ia spune-mi, o să se ție ei de cuvânt ?

Negreșit, fiindcă o să fiu cu dâșii și o să'i țiu de scurt.

Silește-te, Năstase cât vei putea s'o scoți la cale cu bine și vei avea de la mine o sută de mahmudele bacșiș.

— Știi ce, cocoane Dinule ? Fă-mă mai bine Polcovnic de județ, și nu-mi mai da acele mahmudele.

— Prea iute mergi, dragul meu Năstase.

— Ba nici de cum, cocoane Dinule. Muruz Vodă a făcut pe Arnăutul său Ispravnic ; de ce oare Domnia ta să nu ma faci pe mine Polcovnic ?

— Fii cu minte și te `voi face.

Conversațiunea călătorilor noștri trecu de la o cestiune la alta, și numai atunci se întrerupse când caii se opriră ca din instinct la porțile caselor lui Păturică.

Arnăutul descălică de pe cal, și deschise poarta stăpânului său, carele sărind cu iuleală după frumosul armăsar, se duse drept în iatacul său de dormit ca să-și aline printr'un dulce somn agitațiunea ce-i pricinuisese marele său succes.

Acum vino tu, Morfeu, care închizi cu dulceață ochii plugarului ostenit de munca zilei, și pe al tinerei mume ce veghiază lângă capul micului ei copilăș, veniți și voi vise amăgitoare, care deschideți avarilor minele de aur ale Americii, și prin închi-

puii măgulitoare ușurați suferințele sclavilor, și faceți pe devoți să guste din fericirea paradisiului. Părăsiți întunecoasele voastre locașuri și veniți în camera acestui infam, ca să-i închideți ochii prin narcotica voastră suflare; dați-i vise frumoase, faceți să dispară de pe fruntea lui acele încrețituri săpate de infamie și crimă. Dar mă tem că voi nu veți putea să'l adormiți căci pasiunea, care mușcă fără milă din rărunchii lui, este mult mai mare decât magica voastră putere. Este setea de mărire care îndeamnă pe Cesar a trece Rubiconul înarmat, ca să înfigă pumnalul în inima republicei romane; este mândria și răzbu-narea care silii pe tiranul Hippias a veni în patria sa cu Perșii lui Dariu, spre a o face să treacă prin foc și prin sabie !... El va fi mâine stăpân absolut peste o parte din țară, și dacă fatalitatea va voi, poate să devie biciul țarei întregi.

Ciociul are în adevăr mare necesitate de repauz, ca să și restabilească puterile fizice slăbite de atâtea zguduiri morale; dar somnul nu putea să închiză pleoapele ochilor săi, cu toată silința ce întrebuișă, ca să poată adormi un moment măcar.

Orele nopții sunt foarte lungi pentru cei ce nu au somn, și mai cu seamă pentru aceia a căroră conștiință este pătată de crimă.

Păturică văzând neputința de a dormi, cercă a se distra prin lectură ; luă dar o carte de pe masă, și deschizând'o citi din întâmplare, aceste cuvinte : „Văzut-am pe cel fără de lege înălțându-se ca cedrii Libanului, puțin însă și el nu mai eră, puterea și mândria lui pierise cu sunetul“. Acest verset din psalmii regelui poet, ce făcea aluzie la dânsul, îl făcù să închiză cartea și să pue mâna pe alta, dar deschizând'o și pe aceia, dete peste maxima aceasta : «Și ce va folosi omului de va câștigă toate avuțiile lumii acesteia și își va «pierde sufletul ?». Trânti cu mânie și această carte, și sculându-se de pe pat începù a se preumblă prin cameră cu fața descompusă de nedormire.

Noaptea în fine se pregăteă a părăsi emisferul nostru. Un zgomot de căruțe și voci omenești anunță deșteptarea poporului și punerea lui în mișcarea obicinuită de toate zilele.

Ciocoiul se plimbă neîncetat căutând în osteneala corpului somnul ce'l părăsise, dar de odată urechea lui fu lovită de vocea nasală și ascuțită a unui precupeț, care cântă într'un fel comic cântecul acesta :

„Ipsilanti feld-marșal
„Dacă pierde vinărar
„Ofițerii cei mai mari
„Bragagii și covrigari“.

Nu știm care va fi fost adevărata impresiune ce produse în spiritul ciocoiului aceste versuri, care cu multă concisiune descriau atât de bine pe capii eteriei grecești ; știm numai că un zâmbet de fiară sălbatică apărù pe buzele sale, și se pierdù cu iuțea fulgerului.

Sunt crime care înspăimântă pe cel mai mârșav și mai degradat tâlhar, dar Păturică aveà o natură de fier ; el se află în preziua vânzării celui mai mare bărbat al României, și cu toată grozăvia acestei crime, conștiința lui nu era încă turburată ; și dacă îl văzurăm neliniștit, acesta este efectul aceluî neastâmpăr, ce simte tot omul ambițios când reușește în planurile sale, iar nu al remușcării.

În fine după câte-va momente de cugețări adânci, el se puse pe pat și adormi.

CAPITOLUL XXXI

Alexandru Ipsilant și Eteria grecească

Revoluțiunea grecilor din Elada și din celelalte provincii ale imperiului Otoman, privită din adevăratul ei punct de vedere, este plină de severitate și de o lugubră maestate. Când grecii : bătrâni și tineri, femei și copii, luară armele în mâini, nu o făcură aceasta pentru desființarea unei

legi apăsătoare oare-cum, nici pentru gonirea unui tiran ordinar care întârzie dar nu distruge cu totul progresul unui popul. Ei se ridicaseră ca să se libereze de sălbaticile orde otomane, ce de mai mulți secolii le violă consoartele și fecioarele, le pângărea religiuinea și îi omoră după capriciu prin cele mai nesuferite torturi ¹⁾).

Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά ;
 Μονάχοι 'σάνλιοντάρια, 'στὰς ράχαις 'ς τὰ βουνά ;
 Σπηλιαῖς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιὰ,
 Νὰ φεύγωμεν τον κόσμον γιὰ πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀθέλφια καὶ γονεῖς,
 Τοὺς φίλους τοὺς 'δικούσμας λι' ὄλους συγγενεῖς.
 Καλῆτερα μιᾶς ἐλεύθερη-ζωῆ,
 Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακῆ.
 Τί σ' ὠφελεῖ νὰ ζήσης καὶ νὰ 'σαι 'ς τὴ σκλαβία ;
 Στοχάσου πῶς σὲ ψίνουν καθ' ὥρα 'ς τὴ φωτιά.
 Ἀθθέντης, δραγουμάνος Βεζύρης ἄν υταθῆς,
 Ὁ τύραννος ἀδίκως σὲ κάμει νὰ λαθῆς.
 Δουλεύεις ὕλ' ἡμέρα, εἰς ὃ, τι κι' ἄν σοῦ πιῆ.
 Κι, ἀτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμά σου νὰ πιῆ.

.
 ,

1). Ca să convingem mai bine pe lectorii noștri despre suferințele acestui popul în adevăr martir, dăm aci un fragment dintr'o baladă grecească, trasă din colecțiunea de cântece populare tipărită în Athena de N. Anghelidi.

Planul acestei revoluțiuni erà să răscoale toate popoarele din Orient, și la zi hotărâtă să se arunce asupra Turcilor și să'i zdrobească de odată.

Intre comandirii aleși de comitetul revoluționar ca să pue în lucrare această mișcare, de la care atârnà liberarea sau desăvârșita peire a Greciei, erà și Alexandru Ipsilante.

Consiliul revoluționar, bazat pe sentimentele patriotice ale acestui june, și pe experiența lui în arta rezbelului, îi încredinșase una din cele mai grele părți ale întinsului plan de revoltă.

El dar câtà să treacă Dunărea prin România, ca să revolteze populațiunile slave din Turcia, și pus în capul lor să străbată Bulgaria, Turcia și Macedonia, spre a se unì cu Grecii din Elada, Epir și Thesalia, și a combate împreună și cu succes armatele otomane puse în confusiune prin această generală insurecțiune.

Planul erà bine combinat și poate că ar fi reușit în toată întinderea sa, dacă armata lui Ipsilante ar fi avut disciplina și moralitatea ce s'ar fi pretins de la niște oameni cari luaseră armele în mâini pentru o cauză atât de sacră. Dar aceste virtuți lipseau, sau cel puțin erau foarte rari

în armata lui Ipsilante. 1). Să mai adăogăm

1). Ca să nu trecem de calomniatori, punem în fața lectorilor noștri proclamația lui Ipsilante, dată către armata sa, când s'a văzut silit a o părăsi și a trece în Austria. Dintr'acest document necontestabil se poate convinge fie-care că armata lui Ipsilante eră în "mare parte compusă din tâlhari de drumuri, lași și trădători :

**Proclamația Principelui Alexandru Ipsilante dată
la fuga sa din România**

„Resbelnici ! Nu ! nu mai voesc a profană acest
„sacru și onest nume chemându-vă pe voi ast-
„fel. Turmă fricoasă de oameni ! Trădările și
„actele voastre sedicioase mă silesc a vă părăsi
„De aci înainte orice legătură între voi și mine
„este ruptă. Atât numai că'mi va rămâne în
„fundul sufletului rușinea că v'am comandat.
„Voi ați călcat jurămintele și ați vândut pe
„Dumnezeu și Patria, m'ați vândut și pe mine
„chiar în minutul în care speram a învinge sau
„a muri cu voi. Astfel dar vă părăsesc. Adre-
„sați-vă Turcilor, cari singuri sunt demni de i-
„deile și tendințele voastre. Părăsiți pădurile,
„coborați-vă din munți, aceste aziluri ale fricei
„voastre, și mergeți la Turci să le sărutați mâi-
„nele încă fumegânde de sacru sânger al su-
„premierilor preoți, patriarhi, episcopi și o mie de
„alți frați de ai voștri inocenți, masacrați fără
„milă. Dar grăbiți-vă a vă cumpără sclavagiul cu
„viața voastră, cu prețul onoarei femeilor și co-
„piilor voștri.

„Iar voi, umbre ale adevăraților elini din sa-
„crul batalion, cari cu trădare ați căzut victima

și disprețul ce aveau Grecii asupra românilor și sclavilor, plus ideile de pan-elinism, ce Ipsilant și căpitanii lui le manifestau cu atâta ușurință în fața acestor populi pe cari trebuia să'i lingusească, și ne vom convinge

„fericirii patriei voastre, Vouă, recunoștința
„compatrioților voștri. Puțin va trece și se va
„înălța Coloana, ce va face nemuritoare numele
„voastre.

„In litere aprinse sunt însemnate și în fundul
„inimei mele numele amicilor mei, cari 'mi-au
„arătat până în sfârșit încrederea și sinceritatea
„lor. Aducerea lor aminte va răcori totdeauna
„sufletul meu.

„Dau disprețului general, dreptăței legilor și
„blestemului compatrioților pe călcătorul de ju-
„rământ și vânzătorul Căminar Sava, pe spionii
„și pe cei dintâi ce înlesniră dezertările, pe
„Constantin Duca, Vasile Barla, Gheorghe Manu
„fanariotul, Grigorie Șuțu fanariotul și pe de-
„pravatul τὸν φαβλόβιον Nicolae Scufa.

„Asemenea ridic și lui Vasile Caravia titlul
de „camarad de arme, pentru nesupunerea și
necuviincioasa lui purtare“.

Râmnic, 8 Iunie 1821:

Alexandru Ipsilant.

(Vezi Istoria Românicii de Palausoff)

despre tristul rezultat, ce avu mișcarea Grecilor în principate.

La 22 Februarie din anul 1821, Ipsilant trecu în Moldova și se declară liberator al națiunii grece, iar după aceea dete mai multe proclamațiuni prin care asigură pe Moldoveni, că pe cât timp va stă armata sa acolo, nu vor suferi nici un rău de la dânsa dar faptele deteră o aspră dezmințire acelor frumoase proclamațiuni; căci pe dată urmă asasinarea neguțătorilor Turci din Iași și Galați și jafurile cele ne mai auzite.

În fine armata eteriei, mărită prin corpul lui Vasile Caravia și Iordache Olimpie, intră în țara românească, iar la 25 Mai ajunsese la satul Colintina și formă acolo cuartirul ei general.¹⁾

1) Miliția eteriștilor eră compusă din corpurile și despărțirile acestea :

*Intâitul corp de sub comanda lui Niculae Ipsilant
se alcătuea din :*

Tagmatarchia lui Duca	1,930
Hiliarchia lui Orfano	300
Despărțirea lui Ghică din escorta lui Al. Ipsilant alcătultă din slavi	60
Despărțirea lui Manu	150
" " Costa Balticos	60
" " Caloiani	100
Cazacii	200
	2,800

Aceste știri nefavorabile îndemnă pe Ipsilant să-și ridice lagărul de la Colentina și să-l așeze la Târgoviște, loc foarte priincios pentru apărare și mânuirea intrigilor sale în contra lui Tudor Vladimirescu.

După ce așază oștirea în lagăr fortificat cu șanțuri, și trimise despărțiri mici de arnăuți ca să coprindă strâmtoarele munților, spre a se putea refugia la caz când oștirile Turcești ar fi învins pe ale sale, se dete apoi cu totul la realizarea planurilor sale celor ambițioase.

Intr'o zi el se allă singur în camera sa absorbit în meditațiuni, dar când se deșteptă din acea momentană uimire, văzù pe Păturică stând cu mâinile la piept și smerit ca un călugăr.

Fanariotul îl fixă puțin, apoi îi zise fără preambule :

— Ia spune-mi, archon Stolnice, cum merg trebile noastre?

— Foarte bine, Măria ta.

— Tălmăcește-mi ce înțelegi dumneata prin acest foarte bine ?

— Hârțile acestea te vor plioforți mai bine decât mine, Măria ta, răspunse ciocoiul cu aer triumfător și prezentând lui Ipsilant cu mândrie înscrisurile căpitanilor,

Fanariotul le citi cu multă nerăbdare, a-

poi, după ce privi pe Păturică cu un fel de admirare amestecată cu dispreț, zise :

— Incep a crede, archon Ștolnice, că elciul care te a sistisit la mine, n'a cunoscut bine darurile ce ai ; dumneata ești un om mare, întreci în isteție chiar pe Neselrode al Rusiei ; dar ești cam !... adaose fanariotul cu aer batjocoritor.

Ciocoliul suferi această umilire cu sânge rece prefăcut, ba încă făcù și câteva complimente ca să ascunză și mai bine turburarea sa.

— Dar dacă omorurile vor încetă ? adaose Ipsilant, atunci aceste hârtii vor rămâneà hârtie albă ; ai, ce zici ?

Zic, Măria ta, că omorurile s'au săvârșit ; doi arnăuți de ai lui Prodan s'au spânzurat la puțul de piatră după podul Calicilor, doi în dealul Spirei și unul dinaintea lagărului de la Cotroceni.

— Dar căpitanii cu înscrisurile, ce zic despre aceasta ?

Nimic pe față, dar într'ascuns au și ales de căpetenii ale lor pe Macedonski și Prodan, și acuin nu așteaptă de cât vreme cu prilej ca să omoare pe Tudor.

— Foarte bine, dar ei poate să-și schimbe gândul.

— Nu, Măria ta ; sunt atât de bine în-

credințat despre aceasta în cât aș putea chezașui cu capul meu, că de astădată ei se vor ține de cuvânt.

— Astea sunt vorbe, archon Stolnice ; eu cunosc foarte bine pe români. Ei îți făgăduesc astăzi totul și mâine nu dau nimic.

— Ai dreptate, Măria ta, să te îndoești, fiindcă nu cunoști întâmplările din urmă.

— Care întâmplări, vorbește ?

— Omorurile din urmă.

— Altele proaspete ?... spune-mi degrab ?

— De la ridicarea lagărului din Cotroceni și până la Golești, a spânzurat peste treizeci de panduri, tot băieți tineri unul și unul.

— Ce spui, archon Stolnice ?... S'a întâmplat toate acestea ?

— Ai răbdare, Măria ta, că n'am sfârșit exclamă ciocoiul mândru de triumful său.

— Vorbește că mor de nerăbdare.

După ce ajunse la Golești, află prin iscoadele (spionii) sale, că patru din cei mai voinici căpitani ¹⁾ nu vor să dea în-

¹⁾ Acești patru căpitani se numeau: Ioan Oarcă Ghiță Cuțui, Ene Enescul și Ioan Urdăreanu. Doi dintre ei cunoscând gândul lui Tudor scăpară prin fugă, iar pe ceilalți i-a spânzurat, (Vezi Cioranul pag. 83—84).

înscrierile cerute și numai de cât spânzură pe doi dintre dâșii în niște sălcii ; în sfârșit dacă Măria ta voiești să te încredințezi și mai bine, că m'am ținut de cuvânt, dă-mi pe căpitan Iordache cu două sute de arnăuți și îți voi aduce pe Tudor legat cot la cot.

— Bravo, archon Stolnice ! acum te înțeleg. Și deschizând ușa, chemă pe grămăticul său și îi zise : Șpune lui Iordache să ia două ortale de arnăuți aleși, și să se ducă la Golești cu dumnealui, să împlinescă cu strășnicie or ce-i va porunci.

Grămăticul plecă capul până la pământ și eși împreună cu Păturică.

CAPITOLUL XXXII

Cu rogojina în cap și cu jalba în proșap

România, această țară mănoasă și împodobită de natură cu toate darurile, a fost ursită de soartă să sufere toate relele fizice și morale : cutremurile de pământ, inundările râurilor, epidemiile omorătoare, incursiunile hordelor barbare, jafurile domnilor fanarioți și spoliarea sistematică a oștirilor rusești ; toate aceste flagele pustii-

toare păreau create de fatalitate numai ca să nimicească această nenorocită țară. Dar ea a rezistat cu bărbăție la toate lovirile, și a mers pe calea însemnată ei de providință purtând pe umeri crucea martiriului ca mântuitorul lumii.

Au fost în adevăr timpi când suferințele zdrobise curagiul românilor. Inamicii noștri, crezând că luxul și moliciunea introduse de dâșii, au stins în inima poporului român simțământul de naționalitate și libertate, săltau de bucurie; dar se amăgeau căci românul se deșteptă tocmai la timp, și cu armele în mână, le probă că este încă viu și gata a se lupta pentru drepturile sale.

Revoluțiunea dela 1821, ce este ea oare, dacă nu vocea disperărei ridicată în contra apăsărei? Oare nu arată ea de ajuns pe un popor viu și hotărât a muri sau a trăi pentru libertate?

Dar să ne oprim aci și să arătăm lectorilor noștri pozițiunea țării înainte și după izbucnirea acestei revoluțiuni sociale.

Desele năvăliri ale oștirilor lui Pasvanoglu și ale altor pași răzvrățiți în contra împărăției turcești, spăimântase atât de mult pe locuitorii țării, în cât îi făcuse să devie un popor aproape nomad gata în tot momentul a și părăsi locuința și rodul ostenelelor sale ca să și scape viața în cră-

păturile munților, sau peste hotarele țării, unde nu putea să'i ajungă iataganul manafului și lăcomia de bani a fanario-tului.

Rezbelul ruso-turcesc, început ja 1806 și terminat la 1812, slei țara și pe locuitorii ei atât de mult, în cât comandirii armatelor rusești, supuseră chiar pe preoți și diaconi a le da proviant și care de transport; ba încă pentru rușinea omenirei s'au văzut în aceea campanie fapte care indignează pe tot omul cu inima draptă. Comisarii de aprovizionare ruși după ce că cereau mai multe proviziuni decât le trebuiau, apoi la plecarea lor le vindeau înapoi sărmanilor locuitori stricate, și cu prețul întreit mai mult de ceeace costau.

Domnia lui Caragea, deși pe la început promitea ceva pentru ușurarea țării, dar mai în urmă căzù și dânsa în greșalele domniilor trecute; funcțiunile cele mai însemnate se dedeau grecilor veniți cu Domnul din Stambul, iar boerii români erau disprețuiti și exilați dacă cutezau a'si apăra onoarea.

Veniturile țării se vindeau în total la favoriții greci, cari despoiau fără milă pe nenorociții locuitori. Dreptatea se vindea pe bani, și când se întâmpla vre-o judecată

între un fanariot și un român, oricât de lămurit ar fi fost dreptul românului, procesul se câștigă de fanariot.

Aceste mari și ne mai auzite nedreptăți siliră pe Jianul, Gruia și alții, a se face tâlhari de drumuri și a-și razbună, omorând pe fanarioți și pe ciocoi parveniți, și ajutând pe săraci.

Iată jalnica stare în care se află țara înaintea revoluțiunei, dar ea deveni mai rea sub revoluțiune; căci dacă sub un guvern legal se comiteau atâtea abuzuri, oare câte nu s'ar fi putut comite când o parte din țară se guvernă de o căimăcămie slabă și fără prestigiu, alta de Ipsilant, iar restul de Tudor Vladimirescu?

Dinu Păturică ca om dibaci în jefuiri și mâncătorii, prevăzuse cât de mari treburi putea să facă într'o asemenea stare de lucruri, prevăzuse în fine că a sosit împărăția ciocoilor, și se pregătea a se folosi de dânsa.

Astfel dar după ce acest monstru comise fără cea mai mică sfială toate crimele, după ce făcù să se verse atâta sânge nevinovat pentru realizarea ambițioaselor sale planuri, el vândù chiar pe Tudor Vladimirescu, omul cel mai mare al României, precum arătarăm în capitolul precedent.

În ziua dar când el făgădui lui Ipsilant

că'i va aduce pe Tudor legat, se puse în fruntea cohorții de asasini și se îndreptă către satul Golești. Ajungând acolo se sfătuî mai întâi cu Iordache, Ghencea și Farmache, căpeteniile arnăuților ce'i dădese Ipsilant pentru executarea trădării, apoi după aceia intră în lagăr și ațâță revolta. În fine Tudor fû prins și dus între arnăuți la Câmpu-lung, iar de acolo la Târgoviște unde mai în urmă fû asasinat.

A doua zi după împlinirea acestei grozave trădări, Păturică se înfățișă înaintea lui Ipsilant cu acel aer de impertinență propriu asasinilor plătiți, și după ce făcû închinăciunile obișnuite fanariotului, îi zise :

Să trăiești, Maria ta ! Tudor Vladimirescu nu'ți va mai turburâ liniștea de acum înainte.

Da de cè ?

Fiindcă el nu mai trăiește.

- Tălmăcește'mi, archon Stolnice.

— Astă noapte, eu, împreună cu căpitan Caravia și câțiva arnăuți, l-am luat din temniță și l-am dus pe malul iazului, apoi după ce l-am taiat în mici bucăți l-am aruncat în puțul de lângă grădina lui Geartolu.

Ipsilant luă depe masă o hârtie îndoită și dând'o lui Păturică, îi zise : „Slujbă pentru slujbă, archon Stolnice“. Ține acest

pitac ; printr'însul te orânduiesc Ispravnic la Prahova și Săcuieni, și dacă Dumnezeu îmi va ajuta precum nădăjduiesc, te voi face Caimacam al Craiovei.

Ciocoiul făcù trei temenele până la pământ, și sărută mâna lui Ipsilant cu o recunoștință prefăcută, apoi ridicându-se în sus exclamă cu voce declamată :

— Să trăiești întru mulți ani. Măria ta ; să-ți ajute Dumnezeu a te pune pe scaunul strămoșilor Măriei tale pentru fericirea noastră, a nemernicilor Măriei tale slugi.

— Destul, archon Stolnice, destul ; du-mi-te acum cu Dumnezeu și te silește să faci fericirea locuitorilor acestor două județe ce ți-am încredințat ; dar bagă de seamă să nu-i faci prea fericiți, mă înțelegi ?... Căci poate să ți se întâmple vreun rău.

Or cât erà de prefăcut Păturică, tot nu putù să reziste acestor cuvinte pline de ironie și cu două înțelesuri ; plecă dar capul în jos ca să ascunză întipărirea ce îi făcuse, și după ce mai făcù o mătănie până la pământ se duse.

După câteva zile de ospete și veselie date amicilor săi pentru ridicarea sa la această mare și bănoasă funcțiune, el plecă să ia în posesiune județele pe care devenise stăpân. Pe atunci ca și în ziua de astăzi e-

rau la modă proclamațiile și profesiunile de credință. Ipsilant da pe toată ziua câte una, Tudor Vladimirescu asemenea, fără a mai vorbi de pitacele căimăcămiei lui Calimach Vodă, ce se lipeau pe ziduri în toate zilele.

Ciocoliul ajungând la Bucov, locul nașterii sale, porunci să adune pe toți boierii din amândouă județele, toate isnafurile și pe opincari; iar când mulțimea celor chemați umpluse curtea Isprăvniciei, el se arătă în privdor (balcon) și le citi această proclamațiune :

„Frați boieri, neguțători și opincari.

„Dumnezeiasca pronie milostivindu-se „asupra acestei nenorocite patrii, m'a ridicat la vrednicia de ispravnic al acestor „două județe. Dumnezeu cel a tot puternic „știe mai bine de cât voi toți, libovul ¹⁾ „cel ferbinte ce arde în inima mea pentru „fericirea voastră. Să știți dar cu hotărâre „fraților, că pe cât timp voi fi cu voi, „nimeni nu va fi asuprit cu o pară mai „mult peste ceiace hotărește nezasul. Ludele și celelalte iraturi ale stapânirii, de „acum înainte se vor implini de către oameni cinstiți și cu frica lui Dumnezeu;

1) Dragostea sau amorul.

„mituelile și mâncătoriile vor lipsi cu totul. Cei năpăstuiți să vie la mine, și își vor afla dreptatea; căci doresc ca razele să străbată până în bordeiul cel ticălos al opincarului. Amin, fie, fie.»

Coprirea acestei proclamațiuni și mai cu seamă accentul dramatic și gesturile ritoricești cu care o pronunțase Păturică, făcù o mare întipărire între auditori, căci ei nu cunoșteau încă adevăratul înțeles al proclamațiunilor.

Primile zile ale administrației lui Păturică fură consacrate în scoaterea amplexurilor celor vechi și orânduirea altora, cari să corespundă cu intențiunile sale. Intre acești noi ciocoi aleși de Păturică, după chipul și asemănarea sa, eră și unul numit Neagu Rupe-piele, om născut să fie călău, și care se sileà prin cruzimi ne mai auzite a nu-și strică reputațiunea pronumelui său. Pe acesta îl alese Păturică de împlinitor al tuturor jafurilor ce făcea.

A descrie cu deamănuntul despoierile și caznele ce sufereau locuitorii de toate clasele, de la acest monstru, ar fi o lucrare de care pana noastră s'ar indignà. E de ajuns a spune că numai birul se îplineà de la sârmanii săteni de câte trei ori și patru ori pe un trimestru: taxidarijii luau în-

treită zeciuală pentru oerit, ierbărit, tutunărit și vinărit; și când sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea cu păcură și îi lega de copaci ca să-i înțepe viespele și țânțarii, apoi le vindea dobitoacele și după ce îi sărăcea cu desăvârșire, îi închidea în coșare ca să nu poată reclama la stăpânire.

Intr'o zi Dinu Păturică sta închis într'o odaie împreună cu Neagu Rupe-piele și încheia socotelile trimestriale. Suma adunată se ridică la o țifără de patru ori mai mare de ce s'ar fi convenit după lege.

— Puțini bani, Neagule, foarte puțini, zise ciocoiul; eu credeam să-mi aduci trei mii pungi de bani.

— E!! cocoane Dinule, mulțumește-te și pe atât.

— Și de ce așa, când am fi putut să strângem mai mult?

— Dar bine, cocoane Dinule, de unde eram să adun atâți bani?

— De la țărani, nerodule! să'i legi cot la cot și să le prăjești piepturile pe lângă foc și vei vedeà cum o să scoată la bani.

— Toate acestea le-am făcut, ba încă și mai multe: i-am spânzurat cu capul în jos, le-am bătut țepuși de trestie pe sub unghii, le-am luat chiar vitele și lucrurile

din case și le-am vândut : ce voești să mai faci ?

— Ia spune-mi ce ai făcut cu cele două sute de vaci care le cere Ipsilant ?

— Am urmat poruncei ce mi-ai dat : am luat optzeci de slujitori cu mine, și în puterea gârbaciului și a trântelelor, am strâns opt sute de vaci în loc de două sute.

— Bravo Neagule ; și cu ce preț le-ai cumpărat, i-a spune-mi ?

— Câte lei trei de vită.

— Iar după aceia ce ai făcut ?

— Am trimis două sute lui Ipsilante ; iar pe celelalte le-am vândut iarăși țărănilor cu câte lei cinsprezece una.

— Adu banii încoace, zise Păturică cu o lăcomie nedescriptibilă.

Neagu Rupe-piele începù să numere banii și Păturică să-i strângă cu lăcomie ; dar când se aflau amândoi ocupați cu liquidarea acestei îngrozitoare hoții, oare cine bătù în ușa camerei cu multă violență.

Păturică strânse banii în grabă ; apoi zise :

— Cine bate la ușă ?

— Eu, coçoane.

— Și ce vrei, spune ?

— Îți aduc o ștafetă de la Ipsilant.

— Ado încoace.

-- Poftim cocoane, adaose Năstase Arnăutul.

Ciocoliul deschise ușa și luă ștafeta din mâna lui Năstase Arnăutul, care devenise acum polcovnic de județ, apoi citi ștafeta, și o trânti pe masă.

— Se vede că nu sunt bune mujdelele din această ștafetă, zise Neagu Rupe-piele.

-- Nici de cum, răspunse Păturică distrat. Imi cere două sute de mii de lei.

— Dar bine abiă sunt trei zile de când i-am trimis bani.

— Imi mai scrie iarăși că Turcii au intrat în țară, și asta nu-mi place de loc.

— Și mie asemenea.

— Ia spune, Neagule, cum am face noi, să scăpăm aceste două sute mii de lei din mâna lui Ipsilante ?

— Să nu-i trimitem.

— Ba să'i luăm înapoi ; ia caută tu un marafet, de, să te văz ?

La aceste cuvinte Neagu deveni palid ; el înțelesese întunecoasa cugetare a lui Păturică, și cu toată fieritatea caracterului său se înspăimântă.

— Ai găsit mijlocul, Neagule ?

— Da, cocoane Dinule.

— Ia să vedem ?

— Pe deoparte numărând banii în mâna trimisului și luând teșchereaua de primire, iar pe de alta, doi flăcăi îl așteaptă în pădure, îi dă... și...

— Și ne aduce banii înapoi. Aferim Neagule.

Cât ținù acest regim de terorizm ciocoiesc, nenorociții locuitori din aceste două județe deteră jâlbi neîncetat în contra tâlharilor lui Păturică: dar aurul ciocoiului paraliză toate măsurile stăpânirii. În fine revoluțiunea căzù. Grigore Ghica Vodă se orânduì Domn, iar Turcii se retraseră peste Dunăre.

Aceste schimbări politice îndemnară pe țărani a se sculă cu mic cu mare și a se înfățișă cu jablă la Domnie.

Eră o priveliște jalnică pentru un om cu inimă a vedeà pe nenorociții țărani în număr de patru cinci sute, îmbrăcați în trențe, desculți, veștezi la față, și cu ochii stinși de sărăcie și alte suferințe: ba încă unii dintr'ânșii purtau pe corp chiar semnele torturilor abià cicatrizate, iar cei de tot schilodiți erau transportați în care cu boi.

Ei intrară în București pe la opt ore de dimineață, tocmai pe când Domnitorul se află în divan, și ca să atragă mai mult atențiunea publică, unul dintr'ânșii făcù un sul de rogojină, și dându'i foc la partea de sus, îl puse în cap, apoi scoțând jalba

din sân, o puse în vârful unui proșap lung, și intră în curtea domnească.

Zgomotul ce produse această procesiune mărită foarte mult prin mulțimea norodului atras de curiozitatea lucrului, ajunse până la auzul Domnului, care ieși în pridvorul palatului, și primi jalba din proșap chiar cu mâna sa.

Domnul dete jalba marelui logofăt să o citească, și pe când acesta arată cu voce tare toate nelegiuirile lui Păturică, el le constată pe figurile și în starea de mizerie în care erau ajunși nenorociții jeluitori. În fine mânia lui ajungând până la indignare, strigă ca un leu :

— Să vie'ncoa Spătarul.

Spătarul se prezintă înaintea Domnitorului.

— „Archon Spătare, zise Ghica, să trimiți patruzeci de arnăuți la Bucov, ca să ridice pe acel nelegiuit Ispravnic, să-l pecetluiască, și să-l bage în ocna părăsită. Iar dumneata archon Lăgofăt, să vinzi toată averea aceluia tâlhar, și să despăgubești pe acești săraci“.

Tăranii auzind cele poruncite de Domn, ridicară mâinile spre cer și începură a striga: „Să trăești întru mulți ani Măria ta ! Dumnezeu să-ți răsplătească cu bine mila ce

„ai arătat către noi, nemernicii robi ai Măriei tale“.

Domnitorul aruncă asupra lor o privire de amor părintesc și după ce îi încredință încă odată că le va face dreptate, intră iarăși în divan.

CAPITOLUL XXXIII

Ocna părăsită

Intr'o dimineată din luna lui Mai, doi slujitori de județ străbăteau plaiul ce ducea la ocna Telega, călări pe cai mici de munte. Acești cai de și erau mai slabi decât cai iezme ai lui Alexandru Dumas, aveau însă și ei calitățile lor, căci suiau fără osteneală cele mai repezi dealuri și, conduceau pe călăreți pe marginea celor mai adânci prăpăstii fără a'i espune la cel mai mic pericol.

Unul dintre cei doi slujitori erà june și purtà la spate o flintă haiducească, iar la brâu avea două pistoale mari turcești ; cel d'al doilea erà mai înaintat în vârstă ; trăsurile sale pline de asprime, ochii săi sângeroși și sprâncenile cele dese și sbârcite, arătau pe omul crud și gata a săvârși orice nelegiuire. El aveà o geantă cu scrisori atârnată de gât, și un cuțit mare arnăuțesc pus la brâu.

Erà pe la opt ore ale dimineței ; soarele

sta înfipt cu mândrie pe bolta cea albastră a cerului, și aruncă de acolo dulcea sa lumină asupra munților plini de zăpadă și a câmpiilor înverzite, iar razele lui străbătând prin norii de aburi, compuși din roua nopții, formau o mulțime de curcubee tricolore ce încântau privirea.

Cintisa și pietrușelul făceau să răsunе colnicele prin vocea lor ascuțită dar plină de dulceață ; ciocârliile se înălțau în aer întocmai ca niște mici bombe, apoi se opreau în loc bătând din aripi, umpleau aerul de melodioasele lor cântări. Prepelițele, aceste inocente și fricoase păsări, ce se nasc și mor în iarba livezilor și în frunzele cele dese ale dumbrăvilor, prin vocea lor monotonă, dar ritmică, păreau că servă de regulator al cadențelor acestui concert divin.

În aceste momente, când natura întreață pareă că înalță rugi de mulțumire către creatorul ei, cei doi slujitori deși dedați cu asememenea sublime spectacole, nu rămaseră nesimțitori la priveliștea ce-i înconjură. Ei se opriră pe loc și priviră în tăcere magnifica panoramă ce le absorbise simțirile, iar mai în urmă unul din ei rupse tăcerea :

— De multe ori am trecut prin plaiul acesta, măi Badeo, dar nici odată nu mi s'a părut atât de mândru ca astăzi. Munții

par că 'noată în pară de foc, păsările cripesc cu mai multă dulceață decât alte dăți, chiar apele Doftanei par că dorm. Ce mândrețe !...

— Așa este, măi Vlade, toate sunt precum zici, dar eu nu simt nimic ; 'mi-e inima închisă.

— Și de ce, măi Badeo ?

— De multe, măre !

— 'Ți-o fi mâncat lupul vre-o vită, sau te-o fi prădat zapciul ?

— Nu mi s'a întâmplat nici una din câte zici.

— Ce ai dar de șezi bosumflat ?

— Ia mă gândesc la bietul coconu Dinu, fostul nostru ispravnic, că sunt trei luni de când șeade închis la Ocna părăsită.

— Lasă să șează, că prea eră nemilostiv și hrăpitor ; țipă județul în mâna lui ca broasca în gura șearpelui.

— Așa este, mă, da de, e păcat și de dânsul !

— Păcat ? Dar bine, ai uitat cum ardeă și căzneă pe săraci ? Nu știi zicătoarea românească : după faptă și răsplată ?

— Ai dreptate, măi Vlade, a făcut în adevăr multe nelegiuri, dar 'l-a pedepsit Dumnezeu de ajuns. 'Ți aduci aminte, când plecà cu cercetarea prin județ ? Ce mândru era măre ! Și cât de bine îi ședeà călare

pe bidiviul său cel roib și pintenog! ¹⁾ Parcă era Fătfrumos din poveste. Ei bine, mă Vlade, m'aș prinde cu tine p'o vadră de vin, că să'l vezi acum nu l-ai mai cunoaște.

— Și de ce, măi Badeo ?

— L-a mâncat necazul și ocna părăsită.

— Ce spui tu, mă ?... Se vede dar că este rău în ocna părăsită ?

— Nevoe mare, măi Vlade ! Eu de aș fi ca Vodă, în loc de a osândi pe tâlhari la ocna părăsită, le-aș tâia mai bine capetele.

— Da de ce, măi Badeo ?

— Pentru că este de o mie de ori mai bine să omori pe om dintr'o lovitură, de cât să'l ucizi cu încetul. Am văzut pe Radu haiducul pe care 'l-a băgat Caragea în ocna părăsită; eră știi, colea, voinic din patruzeci, rupea piatra în mână ; dar după ce a șezut numai șease luni în ocna părăsită, nu l-am mai cunoscut ; îi crescuse barba de trei coți, ochii îi luceau ca de strigoi, surzise și ologise.

— Și a mai trăit mult, mă Badeo ?

— Să vezi. Intr'o zi m'am coborât în ocnă să'i duc demâncare, și 'l-am găsit cu dinții rânjiți și zgârcit ca un ghem în cul-

¹⁾ Țăranii numesc bidiviu orcecal frumos și iute la fugă. Simțul însă cel adevărat al cuvîntului însemnează : cal pitic de Arabia.

cușul său de paie ; îl strigai odată, de două ori, de trei ori și nu'mi răspunse, îl mișcai cu mâna, dar ce să vezi ! El murise.

— Murise !

— Ba încă negrijit și nespovedit ca un câine.

— Sărmanul, ce păcat !

Cei doi slujitori își urmară mai mult timp călătoria absorbiți în povestirea lor, dar caii de odată se opriră ; atunci ei văzură cu oarecare surpriză că se aflau dinaintea Cămărășiei ocnelor.

Cămărașul se plimbă în acel timp pe prispa caselor, absorbit cu totul în fumarea ciubucului său. Slujitorii descălicară după cai, și după ce îl salutară, îi dete poruncile și se retraseră. Unul însă dintre dâșii făcù un semn de înțelegere cămărașului, apoi intră împreună cu dânsul în cămărășie, și după ce se așezară unul pe pat iar celalt pe o laviță, începură această întrevorbire :

— Ei bine Neagule, zise Cămarașul așezându-se pe pat, ce mujdele îmi aduci despre bietul coconu Dinu ?

— Foarte bune, arhon Cămăraș ; am două scrisori, una dela Conțu, iar cea de a doua de la un boier, pe care nu'l cunosc. Eu crez că Conțul a izbutit să scoață porunca Domnească de iertare, ai ce zici ?

— Poate, dar eu unul nu crez.

— Și de ce așa ?

— Fiind că cunosc prea bine pe oamenii cei mari ; ei ne linguesc pe noi ăștia micii numai când au trebuință de noi, iar când ne văd căzuți în nevoi, ne dă cu piciorul ca la niște vase netrebnice.

-- Orcum va fi însă, te rog să'i dai aceste două scrisori mai în grabă, și eu voi veni mâine de dimineață să iau răspunsul.

Acest slujitor ce se interesă atât de mult pentru scăparea lui Păturică, eră Neagu Rupe-piele, vestitul mumbașir, prin care cio-coiul își săvârșea toate despoierile și cruzimile sale pe când se află Ispravnic ; el scăpase de urgia domnească numai prin fugă și deghisare, iar acum se făcuse purtător al corespondenței dintre Păturică și câteva persoane mari din București ce se încercau a'l scăpa din ocnă.

Să zicem acum câțva cuvinte și despre ocna părăsită de la Telega :

Ocnele de la Telega sunt situate pe o câmpie înconjurată de dealuri acoperite cu păduri și udată de râul Doftana ce o traversează.

Puțurile din care se scoate sare se împart în ocne lucrătoare, și ocne părăsite. Acestea din urmă se numesc astfel căci sunt lăsate în nelucrare, uneori pentru că minerii le cred exploatare de ajuns și se tem să nu

se surpe peste dâșii, iar câte odată din cauză că se ivesc izvoare de apă, ce împedică lucrarea.

În timpul Domnilor fanarioți existau la Telega mai multe guri de ocne părăsite, dintre cari una servea de închisoare pentru tâlharii cei mai vestiți prin omoruri și cruzimi.

Această temniță subterană avea o intrare pătrată, susținută de toate părțile cu ghizduri de lemn întocmai ca ale puțurilor din care se scoate apă. Această formă pătrată, ținea până la o profunditate de 10—12 stâneni, iar de acoloa în jos se lărgea gradat în circonferință, și când ajungea la profunditatea cerută de știința mineralogiei, devenea un haos înspăimântător. ¹⁾ Păreții ei erau umezi și de multe ori pică apă dintr'înșii, aerul era iute, infectat de miazme și omorător ; o lumină palidă abia străbatea câte odată spațiul nemăsuratei adâncimi ca să mărească și mai mult grozăvia acestui mormânt teribil.

Tâlharii, condamnați a locui în acest iad pământesc, erau tot din cei osândiți de Di-

1) Oameni speciali în mineralogie m'au incredințat că adâncimea ocnelor de sistema veche nu se întindeau mai mult de 150—155 și maximum 160 metre.

van la moarte, și ale căror sentințe le preschimbă Domnitorii în muncă perpetuă ; dar nici unul din câți se închideau acolo nu putea să trăiască mai mult ca doi sau trei ani, căci umezeala și aerul cel înecător le curmă zilele.

In fine dacă faimosul vers al lui Dante:

Lasciate ogni speranza voi ch'entrate ²⁾

s'ar fi putut scri undeva, negreșit că acel loc nu ar fi putut să fie de cât pe porțile ocnei părăsite, căci orcine intră acolo își pierdeă speranța de a mai ieși viu vreodată.

Iată locașul în care se află de trei luni Dinu Păturică, acel om mândru și ambițios, care comisese toate lașitățile și crimele cele mai îngrozitoare numai ca să ajungă la mărire. Ar fi crezut el vre-odată că o să părăsească atât de curând palatele sale cele luminoase, mâncările cele alese și acea mulțime de lingușitori, care se supuneă orbește la toate capriciile lui și se credeau fericiți când puteau să fure câte un zâmbet de mulțumire după fața lui cea severă ? Dar averile lui cele nenumărate, dar soția și fii săi, speranța bătrânețelor sale, pentru a căror fericire poate că săvârșise cea

1) Dante. Infèrnul. Cântul III, versul IV.

mai mare parte din nelegiuirile sale, ce vor fi devenit toate acestea? Vom vedea.

Primele zile ce petrecu în ocna părăsită fură prea dureroase pentru dânsul. Intunericul cel mare, singurătatea, patul său de paie și mâncarea cea puțin hrănitore, îl aduse într'o stare grozavă de paroxisim și de furie, în cât urlă ocna de vaetele și tânguirile lui.

În zadar chiemă somnul ca să-i aline durerile fizice și morale căci el fugea de la dânsul, sau de și venea câte odată să închiză ochii lui cei slăbiți de lacrimi, dar la zgomotul unei pietricele sau a unei picături de apă ce cădea din pereții ocnei, fugea și-l lăsa iarăși în prada turburării și a disperării sale. Dar după ce trecu cât-va timp, el începù a se mai obișnui cu noua sa locuință și deveni mai liniștit, ba încă după scrisorile ce scria pe la protectorii săi, și răspunsurile încurajatoare ce primea, începuse a spera că peste puțin va părăsi ocna, ca să se mute iarăși în palaturile sale. Cu toate acestea răul ocnei începuse să roază cu încetul acea organizațiune robustă: reumatismul îi coprinsese tot corbul, ochii i se umflase, facultatea auzului i se paralizase, și o tusă violentă amenința din ce în ce mai mult existența lui.

Aceasta era starea fizică și morală în

care se află Păturică, în ziua când primi cele două scrisori ce i le adusese Neagu.

El ședeà lungit pe patul său de paie, și așteptà cu nerăbdare ora prânzului, ca săși astâmpere foamea ce începuse a'l turmentă. De astă dată însă, cămărașul îi trimise porțiunea înaintea orei fixate. Păturică văzând dintr'această schimbare ceva extraordinar și poate chiar în favoarea sa, se repezi cu furie asupra coșului cu merinde ce se coborà încet legat de o sfoară. Căută într'însul și găsi două scrisori pe care le luă cu o nerăbdare nervoasă, și apropiindu-se de felinarul ce sta atârnat deasupra patului său, deschise mai întâi pe una din tr'însele și citi cuvintele acestea :

Cocoane Dinule !

«Cu destulă mahnire te vestesc că co-
«coana Duduca, soția dumitale, a luat tot
«din casă și a fugit cu un Turc peste Du-
«năre, lăsând pe bieții copilași pe dru-
«muri. Moșiile, viile și casele dumitale
«s'au vândut la Sultan-mezat, iar banii
«s'au trimis cu om domnesc, ca să se îm-
«partă la țărani ce se zice că 'i-ai sărăcit
«când erai Ispravnic. Veși și iarăși că bă-
«trânul dumitale tată a murit de inimă
«rea, pentru afrontul ce 'i-ai făcut, când ai

«pus arnăuții de 'l-a dat afară din casă.

Al dumitale de aproape prieten și frate,
S...»

Iată și copriinderea celei de a doua scrisoare :

Dinule !

«M'am dus de mai multe ori la Vodă «să'l rog pentru tine, și 'l-am găsit tot- «deauna neînduplecat, iar în cele din urmă «mi-a spus'o ritos, că o să te lase să pu- «trezești în ocna părăsită ca să slujești de «pildă și altor hoțomani ca tine. Vodă a «zis aceasta.

N...»

Aceste două scrisori fu pentru Păturică o lovitură de trăznet. Averile sale câștigate prin nenumărate crime și lașități, acum erau risipite ca praful în vânt ; soția fugită, copii lăsați în voia întâmplării, el chiar condamnat a muri cu încetul în fundul ocnei părăsite, chinuit de durere și disperare.

Ar fi fost o mare fericire pentru dânsul dacă aceste știri teribile 'l-ar fi omorât de odată, sau 'i-ar fi paralizat inteligența căci ar fi scăpat de toate suferințele morale și

fizice; dar providența în decretale sale cele neprătunse de mintea omenească, voise a'i lăsa neatinse toate facultățile, ca să guste și el acel venin amar cu care adăpase societatea atâta timp.

Dnpă ce se mai alinară dureroasele impresiuni ce lăsase în inima lui acele fatale scrisori, el căzù pe patul său cel de 'paie și începù a plânge cu amar și a se lovi cu pumnii în cap de disperare.

Se zice că hoții și tâlharii sunt superstițioși și fără curaj la loviturile soartei. Nu știm până la ce grad poate fi adevărată această maximă; știm numai că Păturică, acel om de fier, care în furia ambițiunei sale disprețuise mustrarea de conștiință și chiar pe Dumnezeu, acum devenise atât de fricos în cât cel mai mic zgomot îl făcea să tremure.

Uneori i se părea că vede umbra tatălui său ieșind dintre stâncile titanice ale ocnei, și zicându'i cu voce mormântală: «Fiu «nelegiuit! privește starea în care m'a adus «răutatea și mândria ta! Dumnezeu pe «care l-ai disprețuit atâta timp te vestește «prin mine, ca să'ți mântuiești sufletul «prin căință, căci trupul tău nu va mai «ieși cu viață de aici».

Alte dăți iarăși i se părea că vede oameni spânzurați, cu limbile ieșite afară

din gură, pline de sânge, și femei slabe și urâte la față, mâncându-și copiii și dându-i și lui să guste din cărnurile lor reci și putrede, ca unui pricinuitor al morții lor.

În momentele unor asemenea oribile alucinațiuni, mintea îl părăsea cu totul, capul i se înflăcăra, își rodea mâinile de disperare și strigă cu o voce răgușită și tremurătoare! «Stafiele! stafiele! săriți, creștini buni! nu mă lăsați că mă strâng de gât aceste umbre ale lui Satana»; apoi deschizând ochii săi cei înflăcărați și rătăciți de teroare, se repezea dintr'un loc într'altul și începea iarăși a strigă: «Luați de lângă mine pe aceste femei schiloade, «căci mâinile lor cele uscate și sângele ce «varsă din guri mă îngheață de frică!»

Dar toate rugăciunile lui erau în darn, nimeni nu'l auzea, nimeni nu venea să-i răcorească fruntea sa cea plină de sudori, sau să-i stingă acea sete infernală, ce-i uscă gura și pieptul.

În fine după o existență mizerabilă de șapte luni, își dăte sufletul în spasimuri și părăsit de toată lumea.

A doua zi după moartea acestui monstru, populațiunea Bucureștilor se află într'o mare agitațiune. Cauza ce pusese în mișcare pe acești adevărați strănepoți ai

Grachilor, ¹⁾ veneà de la vestea ce se răs-pândise că în acea zi erà să se deà prin târg un falit fraudulos, iară după acea să'l țintuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.

O mulțime de curioși de toate etățile și clasele societăței inundau piața Sf. Gheorghe cel nou, iar o altă grupă destul de numeroasă intrase în curtea Spătăriei și cu toate că timpul erà ploios în acea zi și vântul nordului suflà cu tărie, ei însă înfruntau cu bărbăție și ploaia și frigul, numai ca să poată vedeà acel spectacol barbar ce'i dilectà atât de mult.

În fine logofătul Spătăriei văzând nerăbdarea și curiozitatea gloatelor, se arătà în-naintea mulțimei, și citi cu voce tare hotărârea departamentului de Criminalion, prin care condamnă pe moșluzul mincinos a fi bătut la spete prin toate piețele neguțăto-rești și a se țintui de urechi în fața pră-văliei sale.

1) Tiberiu și Caiu Grachus erau fii ai lui Semproniu Grachus și ai Cornелиei fiica lui Scipion. Acești adevărați patrioți romani văzând deplora-bila stare în care ajunsese Roma, patria lor, din cauza rezelului social, se încercară a o ajuta ca să scape din peire, dar amândoi căzură vic-time ale furiei poporului. Mai mulți scriitori de romane s'au servit de numele acestor doi ce-lebri romani, numai ca să arate populațiunea cea fluctoasă a Romei cei vechi.

După ce se termină citirea hotărârei, patru Arnăuți spătărești intrară în temniță și scoaseră pe nefericitul falit cu capul sus, dezbrăcat până la mijloc și cu mâinile legate una lângă alta cu o funie lungă; iar după aceia unii dintre Arnăuți apucă funia de căpătâi și încep a trage pe pacient după sine, pe când alți doi puși unul d'a dreapta și celalalt d'a stânga pacientului, îl lovea pe spinare cu nuielile de salcie.

Sângele, ce sărea din pielea nefericitului om ruptă neîncetat de lovituri și țipelele lui de durere, produceau diferite impresiuni în inima poporului: femeile și oamenii cei miloși cereau iertarea lui, iar gloata cea mare în care intrau și cei sărăciți prin falimentul cel fraudulos, simțeau o nedescriptibilă bucurie pentru tot ce suferea pacientul, și la fiecare geamăt de durere, ei îl apostrofau cu cuvinte de acestea: «Bine îți face, tâlharule, că ai sărăcit lumea— «Să-i dea la nuiiele până îi va cădea toată carnea după spinări» fără a mai numi și pe unii care strigau: «Să-l spânzure sau să-l puie în țeapă».

Vederea torentelor de sânge și pofta de răzbunare iritase atât de mult pe popor încât dacă s'ar fi aflat la această priveliște barbară vre-unul din acei filosofi umanitari, negreșit ar fi crezut că se află în Roma

gladiatorilor, în Roma martirilor, și pe Români i-ar fi luat drept acel mizerabil și degradat popor al Romei imperiale, care suferea sclavia și umilirea fără să murmure, și se revoltă numai atunci când îi lipsea pâinea și cirul.¹⁾

Această procesiune îngrozitoare trecu mai întâi pe piața Sf. Gheorghe cel nou, de acolo intră în ulița Șelarilor și ieșind pe la Curtea Veche, merse spre Sf. Gheorghe cel vechi, iar de aci intră în ulița cea strâmtă din dosul Bărăției, unde era să se petreacă cea mai îngrozitoare parte a acestei oribile drame.

Poporul ce părea sătul oare-cum de ceea ce văzuze până aci, pe dată ce se înștiință că a sosit timpul țintuirii năvăli cu furie asupra locului unde era să se săvârșească această barbară faptă. Curiositatea era atât de mare în cât unii din mulțime intrau în silă în casele și prăvăliile neguțătorilor, ca să poată privi mai bine execuțiunea, iar alții se suiau chiar pe acoperișul caselor cu riscul de a cădea și a se zdrobi.

În momeatul însă când executorul ridica pe pacient în vârful picioarelor și se pregătea să-i țintuiască urechile la stâlp,

1) Poporul Roman din timpul imperiului era așa de demoralizat, în cât se revoltă numai când îi lipsea pâinea și spectacolele, și striga: „panem et circensem“.

clopotele de la câteva biserici începură a suna, și o psalmodie tristă ajunse până la auzul mulțimei.

Aceste cântări ieșeau din gurile câtorva preoți și cântăreți, ce petreceau la mormânt un cadavru așezat într'un coșciug modest și purtat de patru postelnici pe un pat mortuar compus din lemn simplu și căptușit cu chembrică verde.

Poporul, ale căruia sentimente se schimba foarte lesne, cum auzi cântările preoților și văzù cortegiul funerar apropiindu-se, începù să se tragă înapoi cu respect ca să-i înlesnească trecerea, dar această bună-voință fù nefolositoare, căci din partea opusă a uliței veneà o căruță de țară cu doi cai, în care erà asemenea un coșciug închis și un preot care citeà cadavrului dintr'însul rugăciunile de odihnă.

Aceste două procesiuni mortuare, neputându-se vedeà una pe alta din cauza poporului ce erà adunat în centrul uliței, înaintară una contra alteia până la locul execuțiunei și se opriră, căci ulița erà atât de strâmtă încât erà cùr neputință a trece una pe lângă alta, sau a se întoarce una din ele înapoi, spre a puteà trece cealaltă.

În fine Baș Buluc-Bașa al Spătăriei, însărcinat cu executarea hotărârei, văzând aceastră încurcătură, făcù semn executoru-

lui să-și termine lucrarea. Un țipăt ascuțit și nervos repetat de mai multe ori, anunță poporul că ținuirea s'a terminat. Gloatele dispărură într'o clipă; totul intră în tăcere, numai cele două procesiuni steteau una în fața celeilalte dinaintea falitului ținuit.

Ar fi zis cineva, că între morții din cele două coșciuge și neguțătorul cel ținuit există o legătură fatală sau o ură neîmpăcată. Ei bine, această legătură există în adevăr, căci cadavrul cel purtat pe patul mortuar și însoțit de preoți și de cântăreți eră al Postelnicului Andronache Tuzluc; cel d'al doilea cadavru, tras de doi cai de sat în acea căruță mizerabilă eră al lui Dinu Păturică; iar moșluzul cel ținuit eră Costea Chioru, care de și cam târziu, luă însă o aspră rasplătire pentru toate crimele ce săvârșise.

Iată cum își terminară cariera vieței acești trei scelerați. Întâmplarea voise ca ei să se mai întâlnească încă odată, înainte de a se prezentă lui Dumnezeu spre a-și da seama de relele ce săvârșiseră pe acest pământ.

Cât despre Kera Duduca, am aflat mai în urmă că ea voind să facă pe cocheta și în casa noului ei bărbat, fu descoperită de dânsul și trimisă înaintea Cadiului care ordonă să o coase într'un sac și s'o arunce în valurile Dunărei, după copriinderea legilor musulmane.

E P I L O G

Din opincar Mare Spătar

La 23 Aprilie anul 1825, locuitorii Bucureștilor erau coprinși de frigurile veseliei și ale plăcerii ; ei serbau ziua Sfântului Gheorghe, vechiul patron al României. Ulițele mari și mici erau măturate și stropite cu apă ; prăvăliile neguțătorilor și casele boierilor erau împodobite cu ramuri de salcie și iarbă verde. Un cer senin și un soare dulce de primă-vară venea să completeze acest cadru magnific ce prefăcuse orașul într'o grădină improvizată.

Podul Mogoșoaiei eră plin de privitori de amândouă sexele și din toate clasele societății, bine înveștămîțați și cu fețele zâmbitoare ; ei se îndreptau către mănăstirea Mihai-Vodă unde eră să se săvârșească într'acea zi nuntă domnească.

Pe amândouă laturile uliței de pe podul Dâmboviței ce duce la Mihai-Vodă, erau brazi înfiți în pământ, și împodobiți cu panglice și beteală de fir. Înaintea acestor brazi erau două rânduri de catane spătărești îmbrăcate cu mintene, poturi (nădragi) și ghebe scurte, împodobite cu găitane tricolore; iar pe cap purtau căciuli cu floace albastre, și drept toată armătura aveau câte o pușcă pusă pe umeri și câte un pistol la brâu.

La spatele acestor ostași se formase pe amândouă părțile piramide de curioși cari așteptau cu nerăbdare trecerea alaiului domnesc. Dar așteptarea nu fù lungă, căci peste puțin se arătă înaintea lor spectacolul ce le ațâțase atît de mult curiozitatea. Alaiul soseà.

Acest cortegiu princiar erà orânduit astfel :

Avangarda se compunea din breasla Agiei alcătuită din călăreți polcovnicești călări și armați, Vel-Căpitan de cazaci cu steagul și toboșarul său, talpașii dorobănțești pedestri cu tobele, chivererele și cimpoaiele lor; Vel-Căpitan de dorobanți cu zapcii săi și cu câțiva din breasla armenescă, cu steag și tobe după dâșii; podari pedestri cu topoarele pe umeri, cazacii agiești pedestri, cu cimpoaie și tobe; vânătorii asemenea, căpitanii de agie înar-

mați; ciaușul agiesc și logofătul agiesc; polcovnicul de poduri cu polcovnicul de cioclii; polcovnicul de vânători cu polcovnicul de Târgoviște; apoi marele Agă cu podoabele lui după obicei.

După aceștia venea breasla spatărească alcătuită din lefegii cu steagul, călări; Marele Căpitan de lefegii cu zapcii, *Buciucul*, toboșarii și *sărmaciul*¹⁾ său; seimenii călări înarmați și îmbrăcați în haine roșii și moțuri galbene, Bașbuluc bașa cu steagul cel mare cu tobe și *sărmaci*; scutelnicii spatărești înarmați; apoi Marele Spătar.

După dâșii venea breasla Marelui Portar cu toată *ecpaiava* (suita) sa; Marele Armaș cu steagurile țării, cu trâmbițele și cu armășeii săi; apoi venea careta domnească trasă de șase armăsari vineți cu doi ciododari pe capră, doi în coadă și alți șase împrejurul caretei, toți îmbrăcați în haine roșii cu fir și cu ișlice rotunde de samur.

În această caretă ședeau un june și o tânără fată. El era înveștmântat cu anterioriu de *suvaî* alb cu vârgulițe de fir bun, avea fermenea de *buhur* ca paiul grâului

1) Sărmaci se numea un fel de gârbaci sau bici de sârmă.

și giubea de *zuf* albastru deschis. Peste mijloc era încins cu un brâu de tulpan alb iar în cap avea fes roșu de Tarigrad. Juna fată era îmbrăcată cu rochie albă de tulpan și încinsă peste mijloc cu un cordon de panglică roșie încheiată cu o cataramă ferecată cu diamante; pe cap purta o diademă de briliante și beteală; la gât avea un giordan de rubine, iar în urechi cercei de smarald înconjurat de diamante. Amândoi acești juni erau de o frumusețe rară, și după privirile furișe ceși aruncau unul altuia, semănau a fi coprinși de un amor înflăcărat.

Careta mergea în pasul cailor ocolită de ciohodari, iar după dânsa venea restul alaiului compus din tagmele acestea: Calemul Armășiei cu ftoare și treti Armaș cu *ecpaiava* lor, în mijlocul cărora era Marele Armaș cu haine muiate în fir, steagul cel mare al țării, lăutarii și trâmblășii domnești, *Uruc-Bairam*, *Tuiarile*, sacagii domnești și *salahorii* cu bețile în mâini; apoi cei doisprezece cai domnești împodobiți cu cioltare (valtrape) de fir și cu calcane de argint sullate cu aur, și cu pene de struț în frunte. Acești cai erau conduși de comișii domnești și înconjurați de ciohodari.

După aceștia veneau comișii, rachtivanii și postelnicii călări, îmbrăcați cu capoturi

roșii și purtând în mâini semne domnești. Apoi veneau treti logofăt cu treti vistier, flori logofat cu ftori vistier, iar în mijlocul lor erà marele comis cu *ciaușii* și *capugiii* împărătești, însoțiți de călăreți Turci și Români.

După dâșii veneà *ecpaiava* domnească și se încheià cortegiul prin ortaua ciohodarilor și a satârașilor, căpitanii agiești și spătărești, tufecii, *Mataragi Iamac*, *Sarai Iamac*, *Jcioglanii* cu Agaua lor, *Peicii* și *Has-Ahârlii*; iar în urmă de tot veneà tagma Divanului purtând *topuzul*, *sangeacul* și semnul Domniei înconjurat de copii din casă purtând prapurile țarei.

Pe când acest alai defilă pe ulița Mihai Vodă cu acea pompă și mărire cunoscută numai la curțile orientale, Grigore Vodă Ghica împreună cu mitropolitul țarei, doamna cu boierii cei mari și binișlii săi, așteptau în ușa bisericei sosirea mirilor. În fine ei sosiră și intrara în biserică unde se săvârși ceremonia religioasă a cununiei cu mare magnificență; iar după savârșirea cununiei, domnitorul zice ginerului cu glas lare și majestos: «Iată te cinstesc cu caitanul de mare spătar și te fac caimacan al Craiovei ca sa răsplătesc bunătatea sufletului tău și slujbele ce ai făcut țarei; îi fericit!» Junele făcù mătanie și sărută

mâna domnitorului, apoi se retrase plin de bucurie că și ajunsese ținta aspirațiilor sale, iar juna lui soție căzù pe brațele părintelui ei obosită de neașteptata fericire și i sărută mâna cu fierbințeală.

Acest soț fericit era Gheorghe, fostul vătaf de curte al comisului Andronake Tuzluc ; era acel june mărinimos ce l-am văzut sacrificându-se ca să scape pe stăpânul său de sărăcie și de rușine. El venea să arate Românilor că este de ajuns ca omul să fie bun și înzestrat de natură cu virtuți și inteligență, și fie condițiunea sa oricât de obscură la început, el va ajunge la mărire. Cât despre juna sa soție, ea este frumoasa Maria, fata Banului C. care de și iubise pe Gheorghe cu multă pasiune, dar preferase mai bine moartea decât o fericire trecătoare și dobândită prin călcarea datoriilor sale de bună fiică ; suferințele și disperarea ei erau acum răsplătite de ajuns.

SFÂRȘIT

BUCUREȘTI

— — — — —
TIPOGRAFIA „FORTUNA“

Calea Moșilor No. 59

